Dadatak da „Chryścijanskaj Dumki“

№ 9 Vilnia, Kastryčnik 1938 h. Hod I.

№ 8 „ZORKI“ Vilenskimi administracyjnymi ŭładami skanfiskavany.

U škołu...

* * *

Praca, praca nas čakaje —
Nam nia strašnaja jana:
Tolki ŭ pracy—dobra znaju!—
Zaćvicie dla nas viasna.

Da jaje pryvykli zrańnia,
Jaje lubim, jana - nas;
Bo ad ranku da źmiarkańnia,
My pracujem každy čas.

Pracaj ŭsio sabie zdabudziem;
Zmožam licha, što hniacie.
I pakažam inšym ludziam,
Jak žyćcio ŭ nas zaćvicie.

Choć ciapier jašče słabyja,
Ale vierym, što pryduć
Skora dni dla nas druhija,
Što nam siłu pryniasuć.

Tady vyjdziem pazmahacca
Z svaim horam i biadoj;
Staniem ćviorda — vierym — [ŭdasca
Nam za praŭdu vyjhrać boj!

Janka Čorny.

Paznaj siabie i bieražy zdaroŭje!

L o h k i j a

Dychajem my lohkimi, jakija znachodziacca ŭ hrudziach.

Dychajučy robim dźvie rečy: 1. nabirajem u lohkija pavietra i 2. vydychajem pavietra z lohkich.

Pavietra cieraz rot ci nos uvachodzić u harlak, adtul u dychalnaje horła, a pa im u lohkija. Takim-ža šlacham my vydychajem pavietra z lohkich.

Pabyŭšy ŭ našym ciele, pavietra psujecca i my vydychajem jaho nie takim čystym, jakim jano było pry ŭdychańni.

U začynienym pamieškańni, dzie šmat ludziej, vydychajecca tak mnoha papsutaha pavietra, što tam trudna dychać.

Ludzi, jakija žyvuć nia ŭ čystym pavietry, robiacca słabymi, małakroŭnymi i chvaravitymi.

Ale aprača taho ŭ pavietry jašče jość šmat škodnych častak. Najbolš škodnyja z ich — heta pył i tytuniovy dym. Pylinki — jak byccam aeraplany dla chvarob, jakija lotajuć u pavietry. Tytuniovy dym vyklikaje katary dychalnych šlachoŭ i tym pamahaje zachvareć na suchoty.

S e r c a

Miž lohkimi, bližej da levaj pałovy hrudziej, źmiaščajecca serca, jakoje zaŭsiody bjecca i zastanaŭlajecca tolki pry śmierci.

Pry kožnym udary serca vykidaje z siabie čystuju kroŭ i razhaniaje jaje pa krovanosnych trubkach (arteryjach) na ŭsie častki našaha cieła. Stul papsutaja kroŭ pa inšych trubkach (vienach) ciače nazad u druhuju pałovu serca. Hetuju kroŭ serca ačyščaje i cieraz pieršuju pałovu znoŭ razhaniaje pa ŭsim ciele.

Serca robić kala 75 udaraŭ u minutu i paśpiavaje pierahnać praz siabie ŭsiu kroŭ čałavieka pryblizna ŭ try čvierci minuty.

Usiaho kryvi ŭ darosłaha čałavieka kala 5-ci kilahramaŭ,

Ad tytuniu i harełki serca bjecca macniej čym treba, tamu chutčej znošyvajecca i čałaviek chutčej pamiraje.

V. P.

Сьвіньня і пэрла

(Байка)

Розна на сьвеце бывае, здарылась—пэрла жывая
Цудам, ці простым прыпадкам, нейкім дзіўным парадкам,
Паміж сьвіньнямі папалась.

Сьвіньні сьмяяцца пачалі, пэрлу у гразь укачалі,
Сьмехі пусьцілі па сьвеце, нават пісалі ў газэце,
Што пэрла сьвіньнёю ўжо сталась.

З пэрлы ўсё строілі жарты, гралі із ею у карты,
Ўсяку тварылі распусту, ў бульбу ішлі і капусту,
Яму пад пэрлай капалі.

Думалі сьвіньні, што пэрла сваю шляхотнасьць зацёрла,
Калі упала ў балота, то ўжо і страчана цнота
І пэрлай таму пагарджалі.

Аж вось гаспадар глянуць рачыў*), пэрлу як толькі забачыў,
Зараз-жа выняў з балота, абмыў, ачысьціў і цнота
Пэрлы ізноў заясьнела.

Сьвіньні ў зайздрасьць упалі і на ўсё горла крычалі —
Пэрла сьвіньнёю ўжо была, тое што мы ўсё рабіла,
Нашу натуру ўжо мела.

А гаспадар сказаў сьвінкам із вельмі вострым прыцінкам,
„Эх, вы паскудныя сьвіньні, ўсякага бруду начыньне,
Годныя толькі на сала!

Пэрла на гэта створана, сьвяціла каб мільёнам,
Ў гразі зіяе і брудзе, таму ніколі ня будзе, —
Каб пэрла вам роўная стала!

Сэнс байкі: — просту рэч тлумачыць, —
Што злы, усіх злымі хочыць бачыць.

Г. В.

---

*) палянізм, пабеларуску: зволіў.

Łastavački ad nas uciakajuć

Naša łastavačka nadta miłaja i niavinnaja ptušačka. Jana z nami byvaje tolki letam. Kali pojdzie na dobraje, dyk praz leta łastavačka spravicca až dva razy vyviaści svaje dzieci.

Užo mnoha ptušak ad nas paŭciakała, čuć nie adny tolki łastavački jašče latajuć. Ale i jany nas chutka pakinuć. Vialikimi siemjami źbivajucca na telehrafnyja draty i na płaty, byccam rodnyja siastrycy, viesiała ščabiečuć — nahavaryvajucca, jak i kali im adlatać. Haściać najdaŭžej u nas tyja łastavački, što majuć pad šyjkaj čyrvonyja zahrudnički. Zavucca jany „viaskovymi." Hetyja łastaŭki za druhich bolšyja i silniejšyja i źvinniejšyja. A chvościki ŭ ich, jak doŭhija viłački. Hniozdy svaje robiać u zacišnym kutočku, hdzieniebudź u humnie, aby tolki ŭ siaredzinie budynku. Jany nadta šybka i sprytna lotajuć u pavietry.

Jošć druhi sort łastavak, — heta mienšyja. U hetych— biełyja šyjki — kaŭnieryki, a nožki kasmatyja. A hniozdy svaje robiać vonki budynkaŭ, najčaściej pad voknami. Hety sort łastavačak nadta dalikatny i jany ŭciakajuć raniej za ŭsich. Pačatak vosieni, a ich užo niama! Kali tymčasam viaskovyja łastavački až da listapada hulajuć u pavietry. Hetyja mienšyja zavucca „miestačkovymi"

Jošć i treci sort łastavak — hetyja buduć „ziemlanyja," robiać sabie hniozdy ŭ ziamli: na vysokich, abryvistych bierahoch našych pryhožych rek i vazioraŭ. Jak u piačurkach, u ziamli, adna pry druhoj, jany sabie robiać hniozdy. Nichto da ich nia maje dostupu, na't siardzity karšun i to ich tam nia tryvoža. Jany, byccam, u ziamlu papeckanyja, niejkija zamurzanyja, „kavovyja".

Łastavački — heta samyja najdalikatniejšyja biełaruskija ptušački. Jany nikoli i nikomu ničoha złoha nia robiać.

Cełaje leta łastavački tolki muchami kormiacca. Lacić jana ŭ pavietry zaŭsiody raziaviŭšysia. A mucha prosta joj papadaje ŭ dziubku.

Na pahodu łastaŭka vysoka ŭ hary latać budzie, a na doždž jana spuščajecca tak nizka, što až ziamlu zakranaja. Pryčyna hetaha prostaja. Na pahodu muchi vysaka latajuć, a na doždž nizka. A našy łastavački praz usio leta i palujuć na muchi.

Biełarus z dumkaju ab žyćci hladzić na łastaŭku. Śviet krucicca i chodzić, jak henyja ŭ nas łastavački.

Kudy i pa što lacić łastaŭka? Čamu jana z taboj nie astajecca, Biełarus, i na zimku? Tak i čałaviek u žyćci svaim zmahajecca zaŭsiody i šukaje čahości lepšaha. A ci znajdzie?

Zaviazi łastaŭku choć kudy daloka, to jana tabie lepš za paštovaha haluba zaraz na svajo miejsca viernieсса.

Miłych ludziej nazyvajem łastaŭkami. Heta proźvišča najčaściej tasujecca da žanočaha rodu.

— Maja ty łastavačka daraha!—biełaruskaja matka hetak nazyvać budzie svaju dačku, a dziaciuk svaju panienku.

Zaraz uciakuć ad nas łastavački. Choć słaba jany nam śpiavajuć, ale biaz ich uznoŭ budzie sumna, i tady bolš jašče my vyčuvajem biełaruskuju hłybokuju vosień.

V. D—a.

Adlot žuraŭloŭ

Usiudy cicha, ŭsiudy sumna,
pali pustečaju ležać,
A u hary, krykliva—sumna
Žuraŭli u dal laciać.

Kudy-ž laciać jany, šnuročkam,
Kudy viadzie tak dola ich
Z radzimych miłych im kutočkaŭ,
Z bałotaŭ i lasoŭ hłuchich?

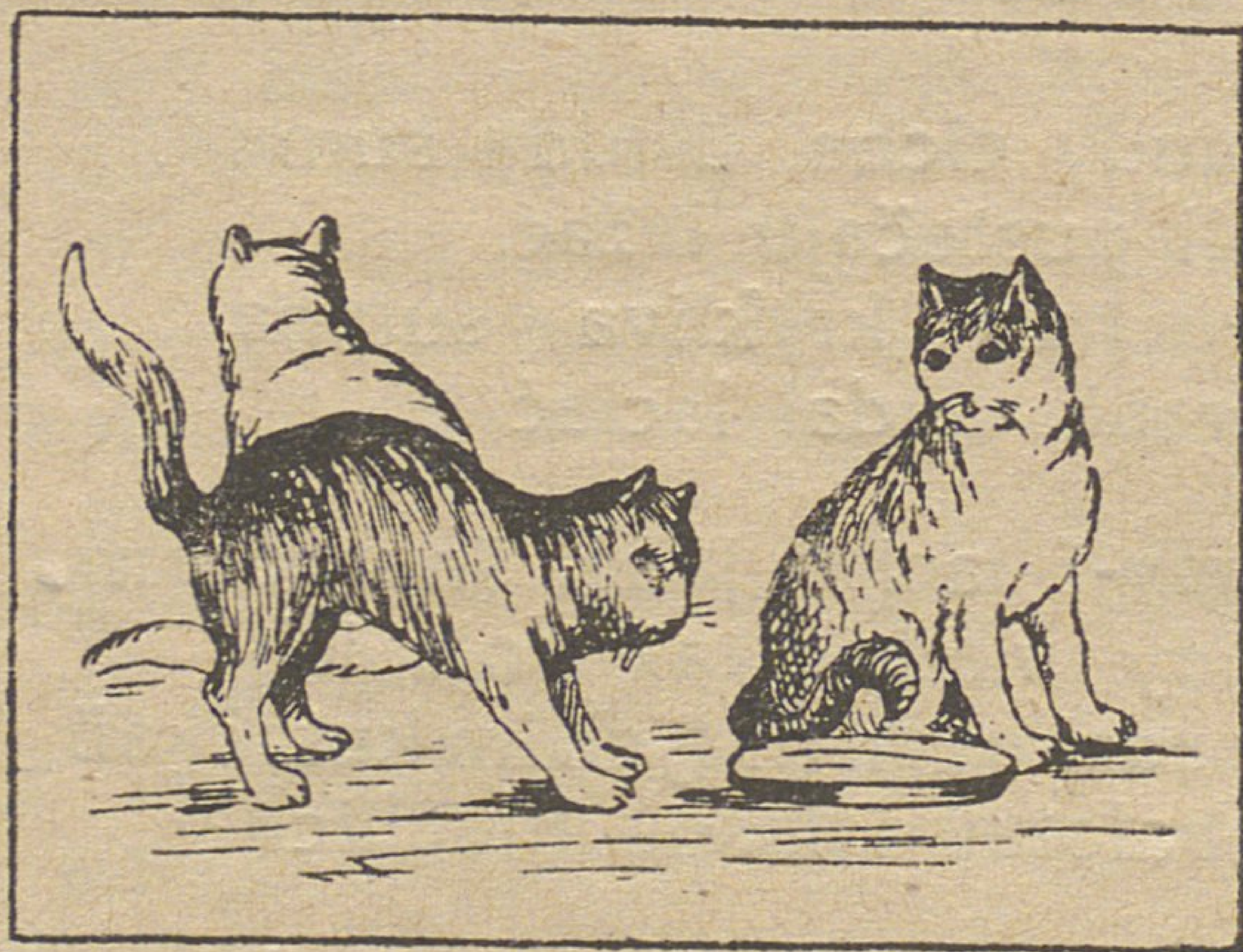
Latuć jany pa šlachu Božym
U kraj daloki biaz zimy,
I ŭbačyć ich my ŭžo nia zmožam
Až da viasny, až da viasny.

Janka Bil.

Jak katy na zajcaŭ palujuć

Adnaho razu prachodziŭ ja vuzieńkaj darožkaj, jakaja ciahnułasia ŭzdoŭž pola, zasłoniana z abudvych bakoŭ vysokim muram daśpiavajučaha žyta. Idu ja heta sabie, — ažno čuju z-zadu štości zadudnieła i zastučeła pa ziamli, usioroŭna jakby jakaja vializarnaja źviaryna piorłasia ŭ śled za mnoj. Ja spałochaŭsia i adskočyŭ u bok. I jakoje-ž było majo ździŭleńnie, kali zamiesta vializarnaha źviara, ja ŭbačyŭ maleńkaha maładzieńkaha zajčyka, jaki z usiej svajej siłački bieh uzdoŭž darožki, a za im u śled piorsia jak ṁaha čorny kot. Tut mnie tak škoda zrabiłasia henaha zajčyka, katory z takim stracham uciakaŭ ad śmiarotnych kipciuroŭ krovažadnaha kata, što ja

kinuŭsia biehčy za imi u śled, chočačy abaranić žyćcio maleńkaha źviarka. Raptam zajčyk zaviarnuŭ u bok i źnik u vysokim žyci, dumajučy hetakim čynam zbavicca ad dahaniajučaha jaho kata. Ale darma — kot, vidać, nie chacieŭ pakinuć svajej zdabyčy i śledam za im kinuŭsia ŭ žyta. Raptam pačuŭ ja žałasny kryk, jak-by płač małoha dziciaci. Ja paznaŭ, što heta ŭžo zajčyk u katovych kipciurach prosić ratunku i chutka paśpiašyŭ jamu na pomač. Adahnaŭšy kata, uziaŭ zajčyka na ruki, katory ad strachu dryžaŭ, jak asinavy listok, a na šyi vidnielisia čyrvonyja znaki ad katovych zuboŭ. Ukłaŭšy ŭ pału, prynios ja zajčyka damoŭ. Jakaja-ž radaść była dla dziaciej, jak ubačyli zajčyka. Jany chłapatliva pačali karmić jaho, ale darma, — zajčyk ničoha nie chacieŭ jeści, vidać, što ni ŭ zdaroŭje pryšoŭsia jamu hetaki pierapud. Praz niejki čas biednieńki zajčyk raźvitaŭsia z hetym śvietam. Dzieci nadta mocna škadavali zajčyka i zaniosšy jaho za humno, zakapali, praklinajučy pry hetym razbojnika kata.

P. S.

На спатканьне

Хто думку ад сну мне разбудзіць
І сэрца запаліць агнём?
Жыцьцё пазнаваць хто навучыць,
Як мы з табой, браце, жывем?...
Ты сьпіш яшчэ ўсё безпрабудна—
Мне вочы, як дым, рэжа сон —
Ці можна-ж нам, браце, заснуці
І ў цемры астацца кругом?
Даволі ўжо цемра нямая
Над вёскаю нашай царыць:
Там „Зорачка“ гдзесь выплывае,
Каб коскамі цемру прабіць.
Прыветна яна заглядае
У вокны саломяных стрэх,
І ўсіх ад сну прабуджае,
Прыносіць і радасьць і сьмех.
Як выйдзем мы ёй на спатканьне,
Запросім да хаты сваей —
Яна прынясе нам сьвітаньне —
Вясёлы і сонцавы дзень.

П. С.

Nałpa i akulary

(*Pavodle Kryłova*)

Pad staraść Nałpačka na vočy prysłabieła,
A u ludziej jana na ščaście padhladzieła,
Što hetaja dziura, jak kažuć, „maje dno,“
I tre' zrabić adno:
Zavieści akulary!

Dastała Nałpa sa try pary:
Tak-hetak daj ich mierkavaci —
Da łebu ciśnie, ŭ zuby chvacie,
To ich paniuchaje, paliža,
To ich na chvost sabie naniža —
Na ŭsie baki ich stała tuzać,
A akulary joj nia słužać...

Tut Nałpa kryknie: „Ćfu na ich!
I, kaža, drenny durań toj,
Chto tak jak ja, vačej nia majučy svaich
Hatoŭ paciešycca brachnioj.
Pra akulary łhali ludzi. —
Kab ja žyła, tak bjusia ŭ hrudzi,
Što tołku ŭ ich niama j na vołas!“

Vot Nałpa, łajučyś na hołas,
Ab kamień tak ich zmałaciła,
Što ŭ bryzgach sonca zaśviaciła!

Vincuk Advažny.

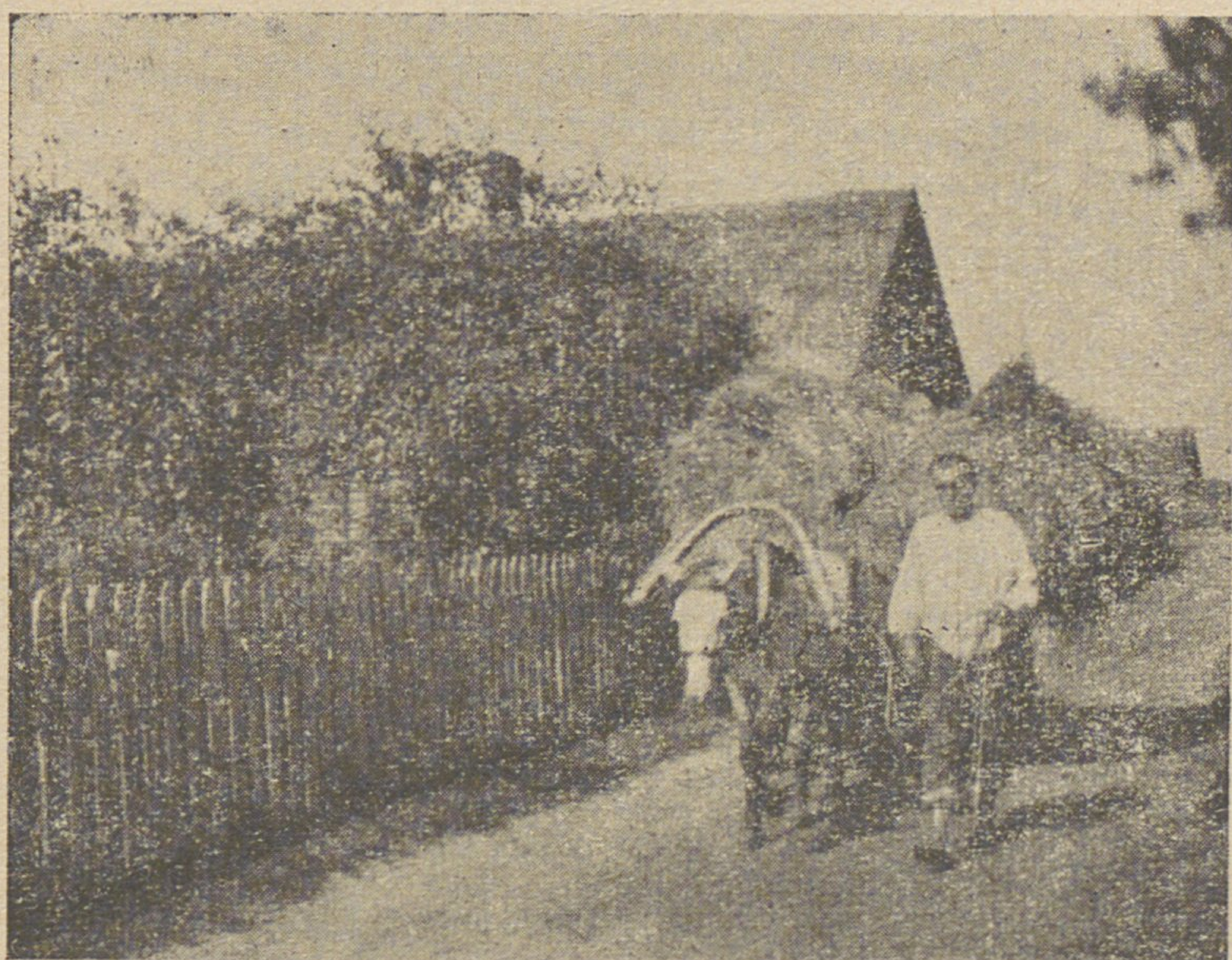

Žnivo

Miłyja pačatki, ale kaniec sumny — havaryła Hanka, kali ŭsio žyta kruhom stajała kala staroj jabłyny, źviazanaje ŭ snapy i pastaŭlena ŭ kučki na žoŭtym aržyščy.

— Što-ž tut drennaha? — spytaŭsia Kaziuk ździŭleny; — pažali žyta ščaśliva, biez daždžu, budzie chleba dla ŭsich: hdzie-ž tut sumny kaniec?

— Ja znaju, što hetak musić być, adkazała Hanka. — Ale pahladzi tolki na pole, jak sumna: ani kvietak, ani žyta! Tak mnie škada hetaha załatoha pola, što chacieła-b adhetul uciačy.

— Ech placieš ni žimu ni leta: — zaśmiajaŭsia Kaziuk. — Kvietki i tak źviali-b, žyta viecier pałamaŭ-by, i taksama nia było-b pryhoža, a siańnia — praŭda, jano pažata, ale-ž z jakimi pieśniami, jak jaho kažny šanujeć, z jakoj radaściaj kažny hladzić na hetyja snapy! Heta-ž chleb, dar Božy! I zaraz-ža zasiejuć novy, kab pole pustoje nia było. Budzie iznoŭ zialona. Niama tut ničoha drennaha ani sumnaha kanca.

Ale Hancy škada było załatoha pola.

Jazep Lachovič.

Патрэбна вытрымаць

Патрэбна вытрымаць змаганьне
За долю, волю і жыцьцё,
Патрэбна звечара да раньня
Праз цемры ноч ня спаць усё

І калі сон нас не зьняможыць,
Як ўстане раньняя зара,
То тады сонца нам паложыць
Вянок ляўровы змагара!

Стаі, як рыцар сілай волі,
У цяжкай з лёсам барацьбе,
І ня ўступі на крок ніколі
З пазыцыі данае табе, —
Тады здабудзеш толькі права,
Каб жыць свабодна і цікава!

Г. В.

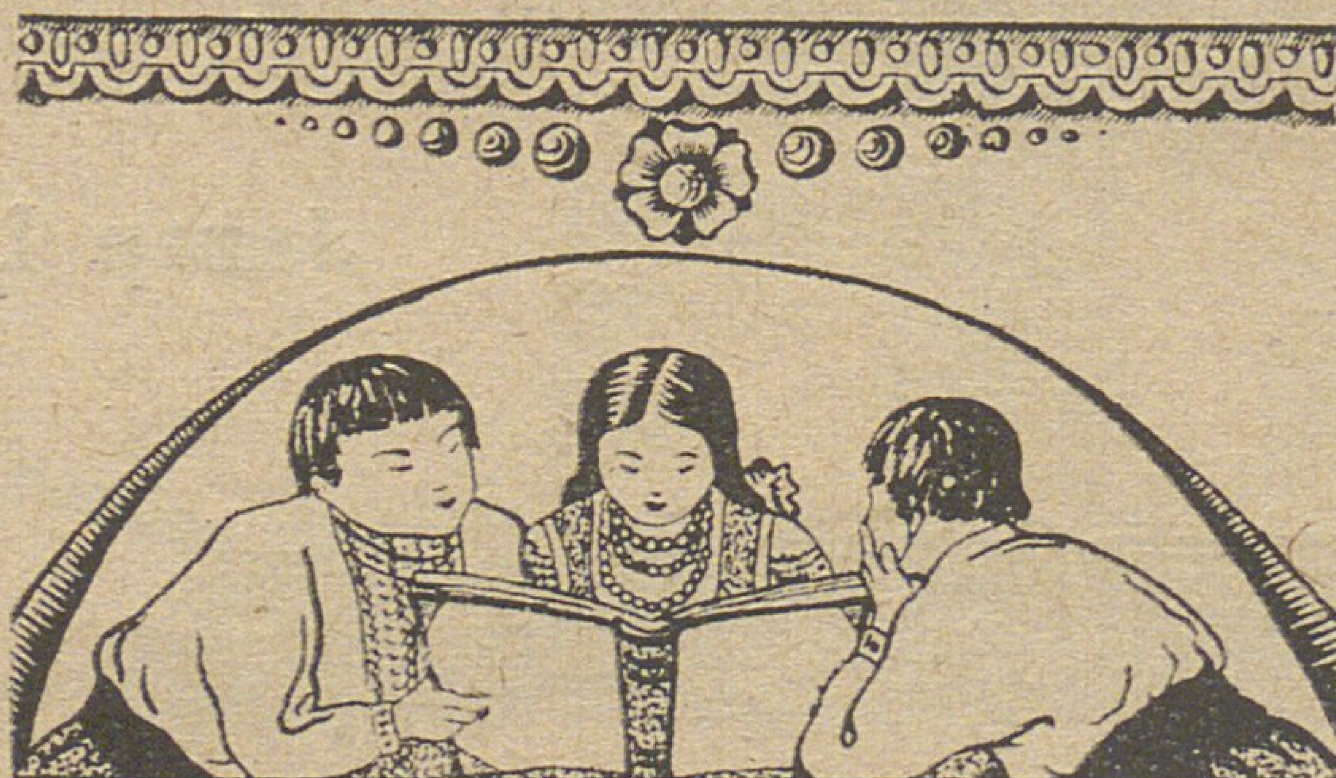

Не загінем!

Што так сумна у даль пазіраеш
Праз вакно з беднай хаты сваей,
Ад каго ты падмогі чакаеш,
Хто паможа ў нядолі тваей?

Ні чакай ні адкуль ты падмогі,
Толькі ў сілу сваей вер душы:
Хоць закіданы ломам дарогі,
Не загінем ніколі ў глушы.

П. С.

Usiačyna

Adkul nazoŭ „hazeta"? Nazoŭ „hazeta" pachodzić ad nazovy drobnaj manety ŭ Vanecyi (Italija), jakaja była ŭ 16 i 17 stahodździ. Hetaja maneta nazyvałasia „gazette" i za jaje možna było kupić drukavany arkuš papiery, dzie byli ŭsialakija viestki. Hetak pastupova z cany nazoŭ pierajšoŭ na sam časapis.

Kolki rodzicca i ŭmiraje ludziej ŭ adnu hadzinu? Pavodle abličeńnia anhielskaj navukovaj statystyčnaj ustanovy, na ŭsim śviecie ŭ praciahu adnaje hadziny času rodzicca ludziej 5.400, a pamiraje — 4.600.

Vodnaja truba. Na mory vielmi časta vichor padymaje ŭharu vialiki słup vady, što nazyvajecca „vodnaj truboj." Hetkaja truba byvaje, što vystupaje z mora i na sušu. Niadaŭna takaja vodnaja truba ŭ Kollorado zaliła i źniščyła dźvie vioski.

Košt vajny. Suśvietnaja vajna, aprača miljonaŭ ludziej zabitych i ranienych, kaštavała 1.418,954 miljony hrašmi.

Słoń — lubić čystatu i časta myjecca.

* * *

Pryśviačaju S...

Jak budu ja la rastajnych daroh,
serca nad rozumam voźmie haru —
ratuj mianie ad raptoŭnych źniamoh
i raźviej ciažkuju hadzinu-paru.
Upaści dušoju — nia daj-ža ty mnie,
bo heta tak lohka—na śviecie zła šmat.
Ciabie ja prašu blizka budź la mianie,
kab u každaj časinie mnie pamahła.

Jazep Lachovič.

Vierabiej

Niama ptušak — adlacieli,
hdzie jość viečna-ciopły maj:
svaje hniozdy pakidali
i radzimy, miły kraj.

Vierna ptuška, vierabiejčyk
kala nas adnak astaŭsia:
jon nia choča adlətaci,
bo ŭ nas vielmi ukachaŭsia.

Dziakuj tabie, vierabiejka,
što čyrykać budzieš nam!
Tabie hoład jak dakučyć,
to ja krošak chleba dam.

Jazep Lachovič.

Žarty

Pamiž chłapčukami

— Moj hadzińnik i ŭnočy idzie.
— A moj i ŭdzień śpić.
— A moj jašče nie naradziŭsia!

Na vioscy

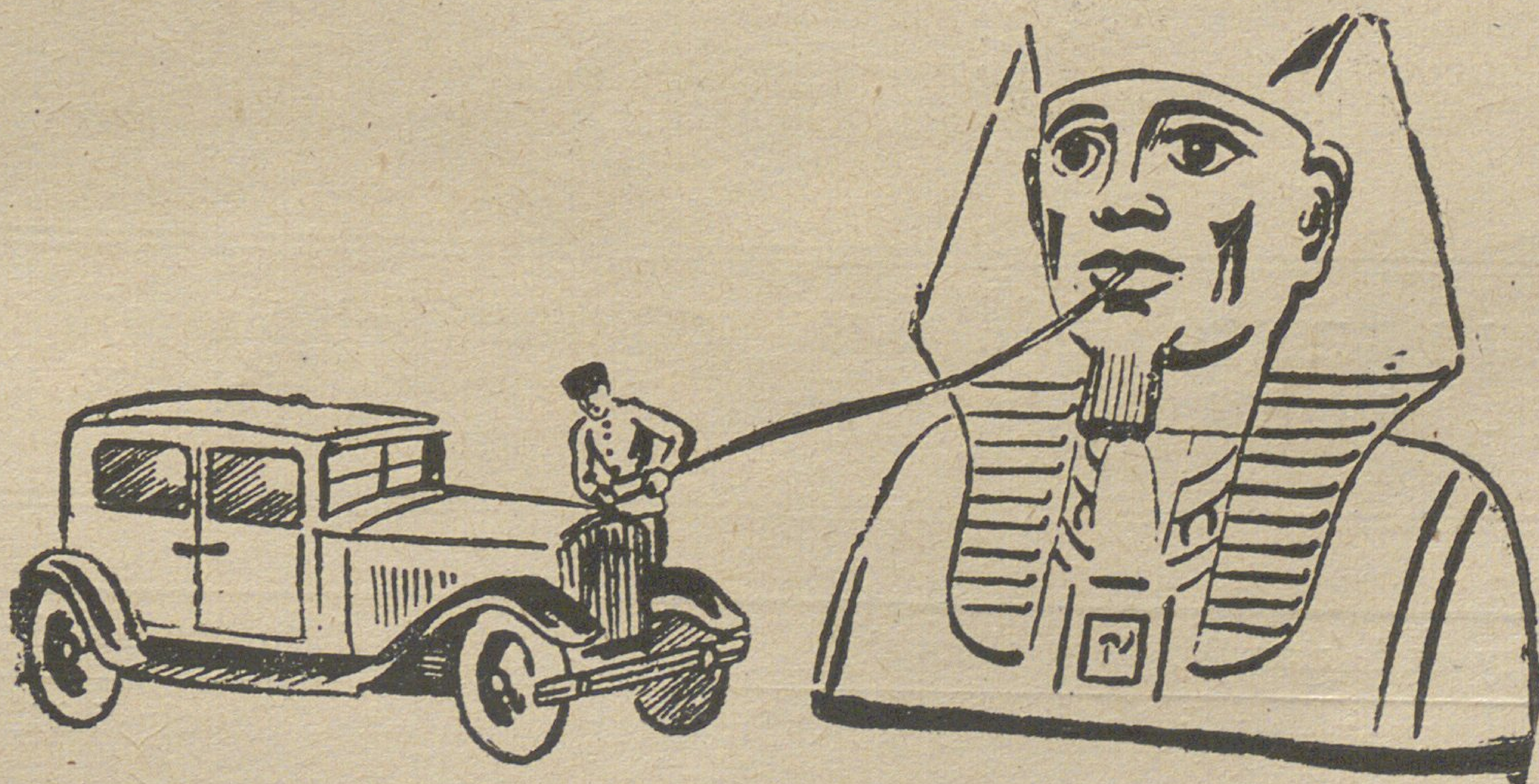
— Kažuć, što radyjo skora saŭsim skasujuć.
— Čamu? Škoda...
— Bo našy baby i tak usio viedajuć napierad; prytym radyjo miašaje svarycca.

Samyja lepšyja hrušy

Adzin pan pasłaŭ słuhu za hrušmi i skazaŭ „kupi mnie samych lepšych." Słuha pryjšoŭ u kramu i paprasiŭ hruš. Kupiec padaŭ jamu, ale słuha skazaŭ:
— Nie, dajcie mnie samych lepšych. Kupiec kaža:
— Paprabuj adnu, tady paznaješ, što ŭsie dobryja.
— Jak ja paznaju, — kaža słuha, — što jany ŭsie dobryja, kali paprabuju tolki adnu! I słuha paadkusavaŭ patrochu ad každaj i prynios ich panu. J. L.

*

— Biez čaho nia moža być nijaki most?
— Biaz dziurki.

Dzietki!

Paznavajcie biełaruskuju abecedu hraždanku!

A, a — А, а.	J, j — Й, й.	R, r — Р, р.
B, b — Б, б.	Ja, ja — Я, я.	S, s — С, с.
C, c — Ц, ц.	Je, je — Е, е.	Ś, ś — СЬ, сь.
Ć, ć — ЦЬ, ць.	Ju, ju — Ю, ю.	Š, š — Ш, ш.
Č, č — Ч, ч.	K, k — К, к	T, t — Т, т.
D, d, — Д, д.	L, l — ЛЬ, ль.	U, u — У у.
E, e — Э, э.	Ł ł, — Л, л.	Ŭ, ŭ — Ў, ў.
F, f — Ф, ф.	M, m — М, м.	W, w, V, v — В, в.
G, g — Г, г.	N, n — Н, н.	Y, y — Ы, ы.
H, h — Г, г.	Ń, ń — НЬ, нь.	Z, z — З, з.
Ch, ch — Х, х.	O, o — О, о.	Ž, ž — Ж, ж.
I i — I, i.	P, p — П, п.	Ź ź — ЗЬ, зь.

„Zorčyna“ pošta

I. B. Adzin drukujem. Inšyja słabyja, ale jašče padumajem, moža papravim i nadrukujem. Biadu vašu razumiejem, ale ničoha — trymajciesia!

I. L. Dva drukujem, inšyja nie padchodziać.

F. Ch. Vieršy nadta-ž słabieńkija, tak što j papravić niemahčyma. Bajku na drukujem.

S. Z. P. L. Jak bačycie, nia drukujem, bo ŭ nas užo vašaha ničoha niama.

P. S. Sioje-toje drukujem, nie zabyvajcie ab nas.

M. I. Z viestak karystajem.

I. Č. Drukujem, prysyłajcie bolš.

H. B. Drukujem. Čakajem bolš, niešta vy zamoŭkli?

H. V. Drukujem, dziakujem za pamiać.

BAĆKI I DZIECI! Pračytaŭšy „ZORKU“, nikoli jaje nia kidajcie, ale składajcie i paśla hodu ssyvajcie ŭ knižku!

Adkazny redaktar: V. Jermałkovič　　Vydaviec: Ks. Ad. Stankievič

Biełaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny ŭ Vilni, Zavalnaja 1.